

Spacer Łódzkie dziedzictwo Reymonta w filmie i literaturze

Władysław Reymont przyjechał do Łodzi w 1896 roku, zafascynowany dynamicznym rozwojem przemysłowego miasta. Przemiany społeczne, gospodarcze i kulturowe, które w nim zachodziły, stały się tłem dla powieści noblisty – *Ziemi obiecanej*. Reżyser Andrzej Wajda podjął się ekranizacji dzieła, a film miał premierę w 1975 roku.

Spacer pozwala odkryć filmowe i literackie miejsca, które zainspirowały obu twórców do stworzenia swoich arcydzieł.

Na przejście trasy spaceru potrzeba około 3 godzin.

Pałac Rodziny Scheiblerów, dziś Muzeum Kinematografii w Łodzi, pl. Zwycięstwa 1

Dawny pałac Karola i Anny Scheiblerów od 1986 roku jest siedzibą Muzeum Kinematografii w Łodzi. Jego bogato zdobione wnętrza od lat przyciągają filmowców. W ekranizacji Andrzeja Wajdy pojawiają się dwukrotnie. Pierwsza scena pokazuje fabrykanta Müllera (Franciszek Pieczka), który oprowadza Karola Borowieckiego (Daniel Olbrychski) po swojej rezydencji, podkreślając, co zyska żeniąc się z jego córką Madą (Bożena Dykiel).

– *To jest po hiszpańsku – objaśniał Müller.*
– *Po mauretańsku, ojciec się omylił – poprawiała Mada.*
– *Pan sam urządzał?*
– *Ja sam płaciłem, a Hüberman urządzał.*
– *Panu się podoba ten pokój?*
– *pytała Mada.*
– *Bardzo jest śliczny i oryginalny. Kłamał z uśmiechem.*

Drugi raz pałac pojawia się w ostatnich scenach filmu – Borowiecki, jako szanowany fabrykant, przyjmuje w nim gości, a za oknami strajkują łódzcy robotnicy. Gdy jeden z protestujących wybija szybę kamieniem, Karol bez wahania wydaje rozkaz strzelania do tłumu.

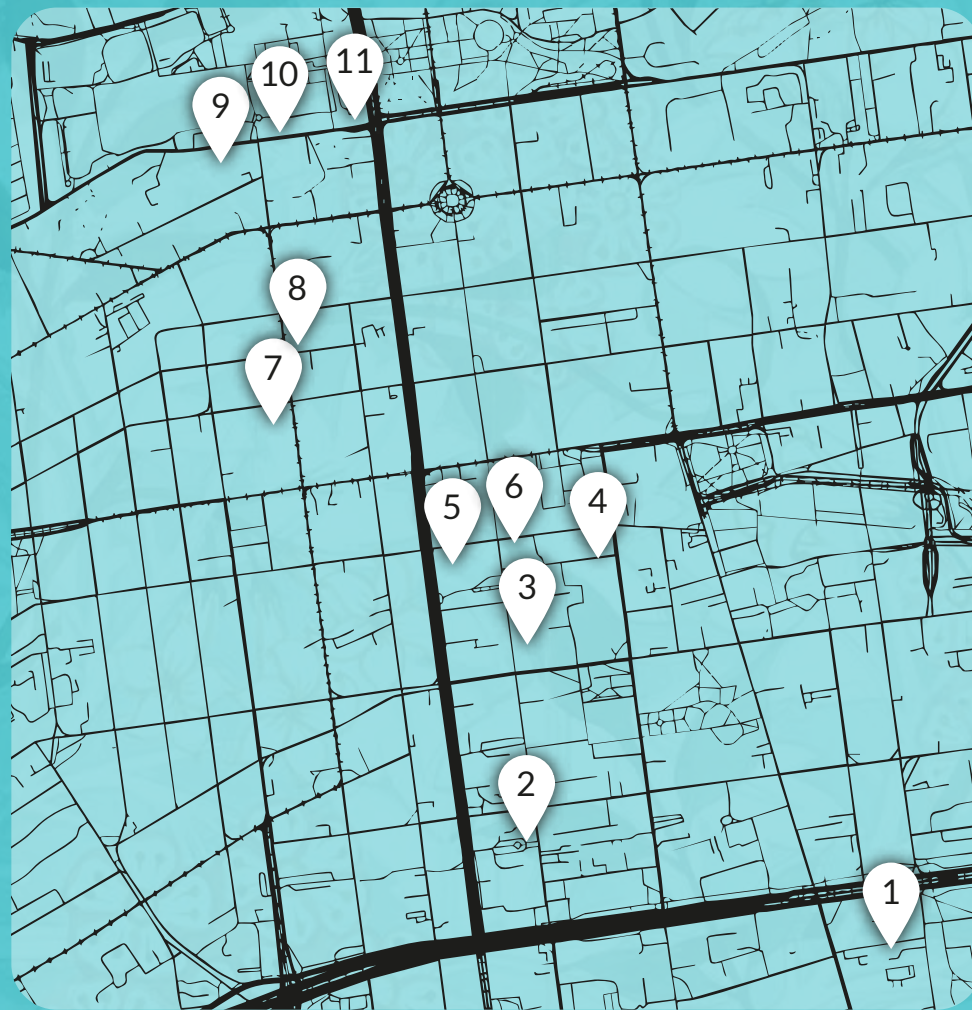
fot. Muzeum Kinematografii w Łodzi

Kuferek Reymonta, ul. Piotrkowska 137

Władysław Reymont przyjął zlecenie od wydawnictwa Gebethner i Wolff na napisanie powieści poświęconej Łodzi. Wówczas miasto było dynamicznie rozwijającym się, wielonarodowościowym ośrodkiem przemysłowym, słynącym z przetwórstwa bawełny i produkcji tkanin.

W 1896 roku pisarz przeprowadził się na kilka miesięcy do Łodzi. Efekty jego pracy można było śledzić na łamach „Kuriera Codziennego”, gdzie powieść ukazywała się w odcinkach w latach 1897-98. Rok później, po wprowadzeniu drobnych poprawek, trafiła na półki księgarń, stając się literackim pomnikiem XIX-wiecznej Łodzi.

fot. Łukasz Grygiel

Kamienica Teodora Steigerta, ul. Piotrkowska 90

To właśnie pod tym adresem mieli mieszkać trzej główni bohaterowie filmowej ekranizacji Wajdy: Polak Karol Borowiecki (Daniel Olbrychski), Niemiec Maks Baum (Andrzej Seweryn) i Żyd Moryc Welt (Wojciech Pszoniak). *Ja jestem Moryc Welt, Piotrkowska 90, pierwsze piętro. Idź pan do diabła! – pada w filmie.* W rzeczywistości zdjęcia związane z tym miejscem były realizowane w prywatnym mieszkaniu w kamienicy na rogu ul. Tuwima i Kilińskiego.

fot. Łukasz Grygiel

Ulica Moniuszki

Dawny pasaż Meyera uchodzi za jedno z najbardziej filmowych miejsc w Łodzi. W filmie Wajdy ulicą przechodzi kondukt pogrzebowy Bucholca. Na przełomie XIX i XX wieku na rogu ulic Moniuszki i Piotrkowskiej 76, działała popularna kawiarnia Aleksandra Roszkowskiego. Reymont był częstym jej bywalcem, zbierał tu materiał do powieści. Bywał tu często jeden z głównych bohaterów literackiej *Ziemi obiecanej* – Moryc Welt.

Cudne miasto – szepnął Moryc, stojąc na rogu pasażu Meyera i przymrużonymi oczyma, patrząc po tych nieskończone długich groblach domów, co ścisnęły ulice.
– *Cudne miasto, ale co ja na tym zarobię – myślał drwiąco i wszedł do cukierni narożnej, już zapchanej prawie po wierzch.*

fot. Łukasz Grygiel

Podwórko kamienicy, ul. Piotrkowska 67

Teatr w *Ziemi obiecanej* to miejsce spotkań i rozmów, które nie zawsze dotyczą sztuki. Ujęcia teatru z zewnątrz nakręcono przed kinem Polonia, dawnym teatrem Victoria, który opisywany jest przez noblistę w powieści (budynek w głębi

podwórka). Natomiast bogato zdobione wnętrza zostały nakręcone w teatrze w Cieszynie.

– *Karol, ile może być dzisiaj milionów w teatrze? – zapytał cicho Moryc.*
– *Będzie ze dwieście – odpowiedział tak samo, z wolna ogarniając znane twarze milionerów.*
– *Tu rzeczywiście pachnie milionami – wtrącił Leon, wciągając w siebie powietrze przesyczone zapachem perfum, kwiatów świeżych i błota przyniesionego z ulicy.*
– *Cebulą i kartoflami przede wszystkim – szepnął pogardliwie Borowiecki i kłaniał się z bardzo słodkim uśmiechem do jednej z łóż parterowych [...].*

Hotel Grand, ul. Piotrkowska 72

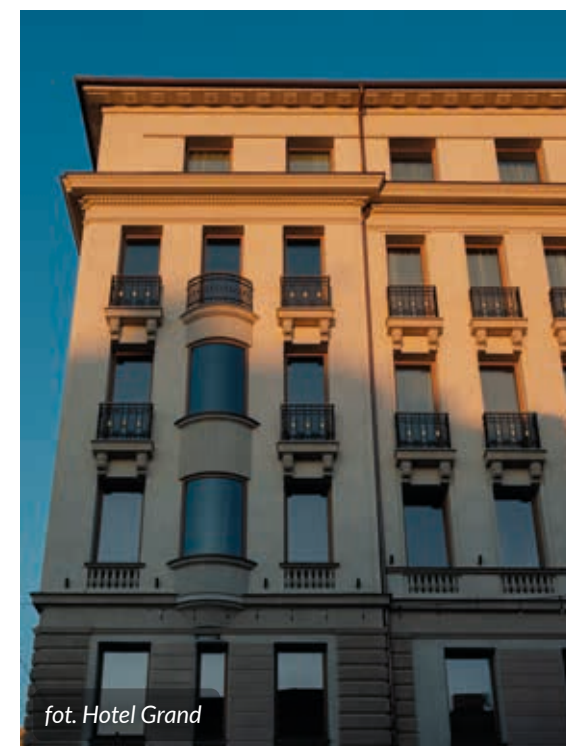
Wytworny hotel, w którym w drugiej połowie XX wieku zatrzymywały się największe gwiazdy filmowe. W budynku realizowano zdjęcia do wielu produkcji kinowych i telewizyjnych. W powieści miejsce spotkań Kurowskiego i Borowieckiego.

– *Kurowski musi już spać – szepnął kwaśno przypominając sobie, że miał iść do niego do Grand-Hotelu zaraz po teatrze.*

– *Żeby czasem za tę zabawę nie zapłacił fabryką – szepnął i zaczął biec prędko, już nie zważając na błoto i na wyboje.*

Dopiero na Piotrkowskiej złapał dorożkę i kazał się wieźć co koń wyskoczy do hotelu.

fot. Hotel Grand

**Pałac Maurycego Poznańskiego,
dziś Muzeum Sztuki w Łodzi ms1,
ul. Gdańska 43**

7

Rezydencja stała się filmowym pałacem Müllerów – dumą i wizytówką fabrykanta.

W produkcji zagrała jednak tylko jej fasada. Kamera wchodząc do budynku przenosi się do wnętrza pałacu rodziny Scheiblerów, czyli Muzeum Kinematografii w Łodzi.

fot. Łukasz Grygiel

**Pałac Karola Poznańskiego, dziś Akademia Muzyczna
im. Grażyny i Kiejstuta Bacewiczów w Łodzi, ul. Gdańska 32**

8

Pałac pojawia się w kilku filmowych scenach. W obecnej sali koncertowej, zaaranżowanej na kantor fabrykanta, rozgrywa się scena, w której Horn (Piotr Fronczewski) mówi gniewnie do Bucholca (Andrzej Szalawski):

*Milczeć ty złodzieju, ty chamska mordo. Proszę mi nie przerywać...
Ja mówię! Horn mówi!*

W ogrodzie nakręcono przyjęcie u Kesslera (Zbigniew Zapasiewicz), przeobrażające się w orgię. Na planie pojawia się nawet tygrys bengalski.

Wejście do rezydencji od strony ul. 1 Maja widoczne jest w scenie, w której Borowiecki (Daniel Olbrychski) próbuje otrzeźwić Moryca (Wojciech Pszoniak) i wynosi nieprzytomnego z pałacu, by następnie przekazać mu dobrą wiadomość o podniesieniu cła na bawełnę.

fot. Dariusz Kulesza

**Domy rodzinne, ul.
Ogrodowa 24**

9

Famuly przy ul. Ogrodowej stanowiły tło dla kilku filmowych scen. W jednej z nich Karol Borowiecki (Daniel Olbrychski) spieszy do fabryki Bucholca. Na ekranie wysiada z dorożki i przechodzi przez ulicę, mając za plecami jeden z budynków.

W innej kamera zbliża się do okna w suterenie i prezentuje muzykujących Wilczka (Wojciech Siemion), Adama Malinowskiego (Maciej Góraj), Steina (Jerzy Zelnik) oraz Horna (Piotr Fronczewski).

Horn grał na flecie, Malinowski na wiolonczeli, Szulc na klawirze, a na skrzypcach Blumenfeld, który prowadził całą drużynę. Drugie skrzypce prowadził Stach Wilczek.(...) Muzykę bronili się bezwiednie przed stępieniem, jakie dawała codzienna, ciężka praca, bo pracowali jako technicy, majstrowie lub praktykanci po fabrykach lub kantorach.

fot. Łukasz Grygiel

**Przędzalnia Izraela Poznańskiego,
dziś Hotel Andel's, ul. Ogrodowa 17**

10

Budynek przędzalni w produkcji Wajdy zagrał fabrykę Bucholca. Na tle tego miejsca rozgrywa się jedna z najbardziej znanych scen filmu i powieści – rozmowa hrabiego Kazimierza Trawińskiego (Andrzej Łapicki) z fabrykantem Dawidem Halpernem (Włodzimierz Boruński). Halpern wygłasza słynny monolog o Łodzi.

— Ja tu znam każdy dom, każdą firmę — zaczął mówić gorąco. — Pamiętam Łódź, jak miała dwadzieścia tysięcy, a dzisiaj ma trzysta! A ja się doczekam, jak ona mieć będzie pół miliona, ja nie umrę prędzej! Ja to muszę widzieć na własne oczy, muszę

się cieszyć. [...] ja chcę, żeby stawiali domy, żeby budowali fabryki, robili ulice, urządzali komunikacje, przeprowadzali drogi! Ja chcę, żeby moja Łódź rosła, żeby miała pałace wspaniałe, ogrody piękne, żeby był wielki ruch, wielki handel i wielki pieniądź.

fot. Vienna House by Wyndham Andel's Lodz

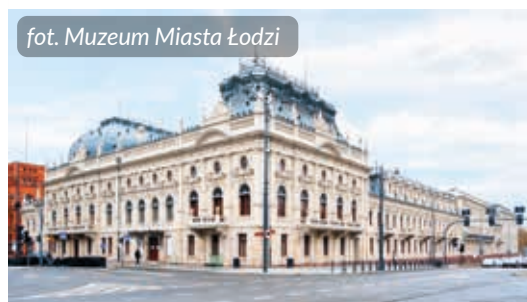
**Pałac Rodziny Poznańskich,
dziś Muzeum Miasta Łodzi, ul. Ogrodowa 15**

11

Wnętrza pałacu fabrykanckiego w filmie Wajdy zagrały rezydencję Hermana Bucholca (Andrzej Szalawski). Reprezentacyjna klatka schodowa oraz główna sala jadalna pojawiają się podczas wizyty Karola w domu przemysłowca. Bucholc zachęca Borowieckiego do przeczytania kilku listów, które – często pełne obelg – bawią fabrykanta. W wersji serialowej filmu ukazano również ogród oraz podjazd pałacu.

(...) domy ogromem i wspaniałością podobne do muzeów, a które były składami gotowego towaru; domy przeładowane ozdobami w różnych stylach, bo na parterze renesansowe kariatydy podtrzymywały murowany ganek w staroniemieckim stylu, nad którym drugie piętro à la Louis XV wdzięczyło się falistymi liniami w obramowaniu okien, a zakończyły facjatki pękate, podobne do pełnych szpilek; domy, które z powagą świątyni wznosiły mury ogromne, ozdobione surowo, pełne majestatu (...).

fot. Muzeum Miasta Łodzi

**Muzeum
Kinematografii
w Łodzi**

Muzeum Kinematografii w Łodzi
Pl. Zwycięstwa 1. 90-312 Łódź
www.muzeumkinematografii.pl
Rezerwacje grupowe (zwiedzanie, zajęcia edukacyjne):
tel./sms/mms (+48) 451 159 143
rezerwacja@kinomuzeum.pl

**Muzeum
Kinematografii
w Łodzi**

Spacer

z Muzeum Kinematografii w Łodzi

Dziedzictwo Reymonta

w oczach twórców i odbiorców kultury

Ministerstwo Kultury
i Dziedzictwa Narodowego

NARODOWE
CENTRUM
KULTURY

Dofinansowano ze środków Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego w ramach
programu Narodowego Centrum Kultury Reymont. Interwencje

ŁÓDŹ
MIĘSTO
FILMU

ŁÓDŹ
MIĘSTO
FILMU